

ИМЕ/НАСЛОВ	Користете моќни зборови	
ВОЗРАСТ	3-6 години	
ОПИС	Некои деца можат ефективно да ги изразат своите желби и потреби за време на еден конфликт; на другите им е потребна вашата помош. За да ја научат оваа вештина, децата мора да се чувствуваат охрабрани да се залагаат за своите права, особено кога се чувствуваат загрозени. Со помалите деца, можете да започнете со учење на кратки, моќни зборови и фрази што можат да ги користат, како што е „Стоп!“ или „Не ми се допаѓа тоа“. Погрижете се да користите стабилен тон на глас за да го моделирате. Спојувањето на фразата со физичкото движење како кревање рака може да им помогне на децата да ги запомнат моќните зборови и да им даде физичка врска со нивните тела во конфликт. Понекогаш децата прибегнуваат кон физичка агресија како заштитна, одбранбена стратегија. Употребата на гест е заштитничка без да биде повреда за некој друг.	
ЛИНКОВИ, ИЗВОРИ	https://teachingstrategies.com/blog/5-ways-support-social-emotional-development-early-childhood/	

ИМЕ/НАСЛОВ	Почитување и грижа за секое дете
ВОЗРАСТ	3-6 години

ОПИС	• Слуша со целосно внимание и повторува што кажуваат децата (често, исто така, искористувајќи ја можноста да ги изложат децата на нов речник). Џејсон, 4-годишен, вели: „Погледнете, направив камион со многу лево! Г-ѓа Карнес одговара: „О, гледам, Џејсон. Направивте камион со десетици лево“. Џејсон додава: „Го користам овој камион за да доставувам јаболка и банани во самопослуга“. Г-ѓа Карнес одговара: „Користењето на камион за испорака на хранливи плодови во самопослуга е корисно“. Слушањето на децата со внимание и размислување ја зголемува нивната самодоверба. Кога наставниците активно ги слушаат децата, тие пренесуваат дека се грижат за тоа што децата имаат да кажат, а децата имаат поголема веројатност да ги споделат своите мисли, идеи, чувства и приказни. • Ги прифаќа и одразува детските чувства. Намуртено, Џаспер и вели на учителката: „Мајкл ги има сите големи коцки!“ Г-ѓа Карнес одговара: „Јаспер, изгледаш вознемирен што во моментов нема повеќе големи коцки за градење. Тешко е да се чека!“ Ејми со ентузијазам вели: „Ние ќе излеземе надвор! Г-ѓа Карнес одговара: „Искрите во твоите очи ми кажуваат дека едвај чекаш да излезеш надвор. Возбудени сте“. Кога ги прифаќаат и ги одразуваат детските чувства, наставниците покажуваат чувствителност и грижа на начин што децата го разбираат. Признанијата на наставниците прават децата да се чувствуваат слушнати и прифатени (Дафи 2008). Како резултат на тоа, децата се чувствуваат безбедно да ги изразат своите емоции - и добиваат поддршка за идентификување, етикетање и подобро разбирање на нивните емоции.
--------------------	--

	• Поминува заедничко, квалитетно време со поединечни деца преку активности еден на еден, како што се читање приказни и играње игри. Емили е тажна кога мајка ѝ заминува. Г-ѓа Карнес и чита книга во пријатно катче со меки перници и плишани животни. После тоа, Емили е подготвена да истражува и да игра во училницата. Џуди се жали дека никој не сака да си игра со неа на тактилната маса. Г-ѓа Карнес седи на масата и си игра со Џуди додека друго дете не се приклучи на претставата. Покрај тоа, г-ѓа Карнес поминува квалитетно време со поединечни деца со тоа што остава настрана друга работа, се движи на нивото на детето и отворено разговара со детето. Г-ѓа Карнес следи за да се осигура дека редовно зборува со секое дете, што ја продлабочува нивната врска и гради доверба (Gartrell 2007). Г-ѓа Карнес наоѓа време за овие разговори во текот на денот, особено за време на поздравување, играњето, ужина, ручек и време на поаѓање.
ЛИНКОВИ, ИЗВОРИ	https://www.naeyc.org/resources/pubs/yc/mar2018/promoting-social-and-emotional-health

ИМЕ/НАСЛОВ	Усогласеност
ВОЗРАСТ	2-6 години
ОПИС	Воспоставувањето конзистентни рутини, правила и очекувања за децата, исто така, помага да се поттикне развојот во друга клучна социјално-емоционална област: усогласеноста. Децата генерално се покооперативни ако барањата се упатени на развојно соодветен јазик и им се дава позитивно охрабрување кога го прават она што се бара од нив. Еве неколку брзи совети кои можат да помогнат да се промовираат поодговорни (и помалку стресни!) односи негувател-дете: • Дајте им мала работа. Две години е кога малите деца почнуваат да разбираат посложени барања и може да им се дадат мали задачи. По времето за играње, извлечете сад или кутија за складирање и замолете го вашето дете да ви помогне да се исчистите. Обидете се да направите игра со тоа што ќе видите кој може да остави најмногу играчки. Погрижете се ентузијастички да го пофалите

	вашето дете кога ќе завршите. <i>Возраст: 2 години</i>
--	---

	• Играјте игри кои учат на вештини за усогласеност. Малите деца често најдобро учат преку игра, затоа играјте игри со нив што ја нагласуваат важноста да се менуваат улоги, како што се Hopscotch и Follow the Leader. <i>Возраст: 3–4 години</i> • Кажувајте ги вашите правила кратки и едноставни. На возраст од 3 до 4 години, децата почнуваат да ја развиваат способноста поконзистентно да ги следат правилата, но сепак ќе им требаат редовни потсетници за очекувањата од однесувањето на вашето семејство. Ќе имате подобри шанси да го натерате вашето дете да ги следи правилата ако ги одржувате директивите кратки, едноставни и конзистентни. <i>Возраст: 3–4 години</i> • Погрижете се доволно да се одморат: Капацитетот на малото дете за соработка значително се намалува кога е уморно или претимулирано. Обезбедете им доволно шанси за одмор и мир и наметнете предвидливо време за спиење навечер. <i>Возраст: 0–5 години</i>
ЛИНКОВИ, ИЗВОРИ	https://agesandstages.com/free-resources/articles/7-areas-of-social-emotional-development-what-they-are-and-how-to-support-them/

ИМЕ/НАСЛОВ	Автономија
ВОЗРАСТ	1–6 години
ОПИС	Секој воспитувач и негувател во раното детство слушал како мало дете вика нешто како: „Јас го правам тоа! Колку и да бидат повремено фрустрирачки тие испади, тие се позитивни показатели дека детето се чувствува доволно безбедно и сигурно за да ја истражи својата растечка автономија и чувство за себе. Овие предлози ќе им помогнат на родителите и старателите да продолжат да ја поддржуваат новата независност на нивното дете:

	• Побарајте од нив помош. Побарајте од вашето дете да ви „помогне“ да подготвите ручек или вечера. Одредете специјална фиока или шкаф и наполнете ги со безбедни кујнски елементи како чаши и лажици кои вашиот мал помошник може да ги подреди и гордо да ви ги прикаже. Кажете работи како, <i>“Ти благодарам за стореното! Ти си одличен помошник!”</i> <i>Возраст: 12 месеци</i> • Истражувајте. Без разлика дали се работи за плевел што пробива низ тротоарот или верверица што се залетува околу дрвото, има илјадници фасцинантни нови нешта што треба да ги искушат малите деца. Дозволете му на вашето дете да го истражува надворешниот свет (со вас во близина) и одвојте време да разговарате со него за секое ново откритие што ќе го направи. <i>Возраст 2–5 години</i> • Понудете можности за одговорност. Почнете да му давате на вашето дете лесни обврски и мали задачи низ куќата. Може да побарате од нив да исчистат прашина со влажна крпа или да ја исчистат својата соба и нека направат некои работи сами, како на пример поправка на попладневна ужина. Секогаш да давате пофалби за добро завршената работа! <i>Возраст 3–5 години</i>
ЛИНКОВИ, ИЗВОРИ	https://agesandstages.com/free-resources/articles/7-areas-of-social-emotional-development-what-they-are-and-how-to-support-them/

ИМЕ/НАСЛОВ	Интеракција
ВОЗРАСТ	0–6 години

ОПИС	Дури и најмалите бебиња ги бараат лицата на нивните родители и се обидуваат да ги имитираат нивните изрази на лицето. Како што стареат децата, тие се интересираат за другите луѓе и развиваат нови вештини за интеракција. Малите деца уживаат да играат рамо до рамо со другите деца, а децата од предучилишна возраст ги учат вештините на кооперативна игра: споделување, тргување и преговарање за несогласувања со другите деца. Еве неколку стратегии за проширување на способноста на детето да одговори или да иницира социјални одговори: • Спуштете се на нивно ниво. Ставете го вашето бебе на меко ќебе, а потоа легнете до него за да видите како изгледа светот од нивна перспектива. Опишете му се што гледате на вашето дете, без разлика колку е мало или навидум безначајно. “ <i>Погледнете колку убаво изгледа светлината што се рефлектира од дрвениот под.</i>” <i>Возраст: 0–12 месеци</i>
--------------------	---

	• Играјте едноставни игри заедно. Понекогаш наједноставните игри се најзабавни! Седнете на подот со вашето дете и тркалајте топка напред-назад. Бидете навивачка за вашето дете и плескајте со ентузијастички раце секогаш кога ќе ја туркаат топката или ќе ја фатат со раце. <i>Возраст: 12–18 месеци</i> • Олеснете го споделувањето и менувањето улоги. Кога вашето дете си игра со други деца, останете блиску и помагајте да го олесните споделувањето и менувањето улоги. Можеби се премногу млади за целосно да го сфатат кој било концепт, но разговорот со вашето дете за важноста да се биде трпелив и учтив помага да се постави основата за почитувани односи со врсниците. <i>Возраст: 2–4 години</i> • Да се преправаме. Имајте при рака неколку евтини реквизити (стара облека, кутии, хартиени цевки за завиткување) за вашето дете да може да се забавува истражувајќи различни улоги и играјќи се преправајќи се со своите пријатели. <i>Возраст 3–5 години</i>
ЛИНКОВИ, ИЗВОРИ	https://agesandstages.com/free-resources/articles/7-areas-of-social-emotional-development-what-they-are-and-how-to-support-them/